

AZ ÉSZAKI FAL (III.)

Regény

DRAGAN VELIKIĆ

8.

Késő délutánra a száraz bórafiók elállt, az égen alacsonyan úszó, sűrű felhők jelentek meg. Az idő melegebbre fordult, s a levegő nyomasztó lett.

A Via Giulia utcai ház ablakából a lány megpillantotta a járdán hazafelé siető párját. Úgy lépett be a házba, hogy fel sem emelte a fejét. Már az ajtóban eldicskedett a pénzzel, melyet előlegként kapott Bruni úrtól. Mindjárt sétát indítványozott a városban, meg hogy valahol kint vacsorázzanak. A fiatalember arcán a zavar és gondterheltség három hete után újból a magabiztosság mosolya fénylett. A lány pedig mintha hallotta is volna azt a mondatot, amelyet a fiú gyakran hangoztatott hasonló helyzetekben, márminthogy ő a sors kegyeltje.

Végighaladtak a korzón, majd nagy vargabetűt írva le kiértek a rivára. A trieszti gőzös éppen kikötött. A fiatalember rövidlátóan hunyorogva fürkészte a kikötőgát mögött emelkedő dombokat. Mielőtt bealkonyodott, az ég elszürkült, annak jeléül, hogy hamarosan eső lesz. A római amfiteátrum melletti parkot elhagyva egy kanyargós útra jutottak, melynek jobb oldalán kétemeletes házak sorakoztak pasztellszín homlokzatokkal és sötét ablaktáblákkal. Hamarosan ráakadtak egy étteremre, fedett terasza néptelen volt, csupán odabent, a hosszúkás terem félhomályában állt két tengerész a söntésnél hangosan vitatkozva egy közeli asztaltársasággal. A fiatal pár érkezése csak egy pillanatra szakította meg a vitát. Amint leültek az egyik asztalhoz, a szóváltás folytatódott.

Az öbölben égtek a fények a hajótesteken, melyek körvonalai kísértetiesen rajzolódtak ki a csillagtalán éjszakában.

A fiatalember az étlapon kiszúrta a „fuggi” szót. Mivel úgy találta, hogy jól hangzik, egy liter malváziát rendelt a fuggihoz. A könnyű bortól

felélénkölve Párizsról mesélt kedvesének, ahová nemsokára elutaznak. Hogy mikor? Hát amint befejezi a könyvét, amelyen dolgozik. Közben ették a pirosas mártással nyakon öntött, ízletes tésztát.

A tengerészek bizonytalan léptekkel elhagyták a vendéglőt, az asztaltársaság pedig folytatta a kártyázást. A fiatalember itt-ott értett meg valamit abból az olaszból, amelyen karattyoltak.

Tájszóval beszélnek, magyarázta a lánynak.

Hazafelé útba ejtették a Piazza Verdit, ahol pagodára emlékeztető, cikornyás tetőjével a vásárcsarnok új épülete csillogott az éjszakában. Az utolsó villamos is végigdübörgött a Via Giulián, mire hazaértek hideg lakásukba. Azonnal bebújtak az ágy tollmelegébe. A szoba sötétjében az alacsony mennyezetet méregették tekintetükkel. Hány ilyen kuckó lesz még az életében, ötlött fel a fiatalemberben.

Mióta az eszét tudja, örökké hurcolkodtak, imbolygó bútordarabokra és magasan feltornyozott fogatos kocsikra emlékezik, amint Dublin utcáin vánszorognak. A rathgari Brighton Square-en, majd a Castlewood Avenue-n. A vörös téglás házak úgy emelkednek és süllyednek, ahogyan a fogat bukdácsol az út hepehupáin. Az édesanyja párás tekintete. A villamos a papa anyagi helyzete romlásának iramában távolodik a külváros felé. A lakások egyre lehangolóbbak, a család pedig mind népe-sebb. Elhagyják Dublint, és Brayben vetnek horgonyt.

A strandon töltött napok különösen érzékenyvé teszik a nyílt tenger látványára. A frissen meszelt brayi szállodák ablakaiból skót turisták cserfelése hallatszik. A Tolkában és Killineyben tett mindennapos séták során a fiú mintegy rituálészerűen jár vissza Dublinba. A bájolás sikerült, s a család holmiját újból társzekerre pakolják. Az új lakcím: Blackrock. Felriadások az első napokban, a vízcsap sustorgásához meg a régebbi lakók nyomaihoz való fokozatos hozzászokás, a macskák meg a nedves rongyokkal körültekert, rozsdás csövek.

Kedvesének egyenletes lélegzete arról árulkodott, hogy ő már az álom birodalmában jár. A fiú felidézte azt a júniusi délutánt, amikor az énekóráról hazatérőben egy gesztenyeszín hajú, különösen büszke járású lányt pillantott meg a Nassau utcában. Még aznap megtudja, hogy szobalány a Finney-féle szállóban. Amikor azon a csütörtökön először adtak egymásnak találkát a Marion Square egyik sarkán, villamosra ültek, és a külváros felé indultak. A fűvészkert a nyári alkonyulat vöröslő fényében fürdött. A Dodder-parti réteken kószáltak. Testét elbódította a lány mozdulatainak könnyedsége és egyszerűsége. Az ezután következő napokban levelekkel ostromolta a lányt. Elképzelte, ahogyan a

szálló ablakából figyeli a Trinity College épületeit meg a törökfürdő minaretjeit.

Miközben lassan álomba merült a Via Giulia utcai hideg szobában, arra gondolt, milyen csalóka is lehet egy eltervezett útirány. Trieszt helyett ebbe az unalmas katonavárosba kerültek. Artifoni úr, a trieszti Berlitz-iskola igazgatója sajnálkozott a félreértés miatt. A hibáért a zürichi központot okolta, s indítványozta, hogy egy időre maradjanak Pólában, ahol az iskolának fiókkintézete nyílik.

A mennydörgéstől kísért villámlás egy rakomány esőt zúdított az elfeledett városra abban az órában, amikor az ifjú emberpár az igazak álmát alussza gyéren berendezett, hideg lakásában.

9.

Mivel nem tudott mit kezdeni rengeteg szabad idejével, Olga elhatározza, hogy beiratkozik egy német nyelvtanfolyamra. A Bécsben töltött első három hét után ráébredt, hogy az ürességnek, melyet nem töltenek ki kötelezettségek, micsoda lesújtó hatása van. Nagy ritkán, ha belekukkantott könyveibe, az eltervezett munkák pedig, egy elvetélt egyetemi karrier reflexei, a hosszú sétákban módosultak újra meg újra. S ismételten engedett a halogatás csábításának.

Andrej a nap nagyobb részét a rendelőben töltötte, amikor pedig hazajött, a tankönyvek meg a vizsgákra való készülés várta. Vasárnaponként Olga és Andrej kirándultak a bécsi erdőbe vagy a dunai strandokra. Rossz idő esetén a múzeumokat és a képtárakat bújták. Ebéd – a Karlsplatzon levő görög étteremben, a Múzeum kávéház tőszomszédságában. Kék bádognakupákból domesticát ittak és darált húsos padlizsánt ettek.

Máskor, ha más idők járnának, mindez élményszámba menne, tűnődött Olga. Az egyetemi éveiben tett utazásainak legapróbb részleteire is emlékezett, de most, beleeszve az új városba, a részletekből csupán végelethetetlenül sorakozó tőzegtéglák lettek.

Andrej mindenféle kötelezettségeinek sűrű hálójában a vizsgáira összpontosított. Lépésről lépésre haladva orvosi tanulmányait is elvégzi így, hiszen a kitartás volt a fegyvere. Akár a pók fonta, fonogatta hálóját Olga körül, megsejdtívén, hogy csak akkor lesz teljesen az övé, ha ráébreszti ábrándjainak hiábavalóságára. Meddősege nemcsak testi volt. Amikor elhatározza, hogy új életet kezd, Andrej, hazard módon mindent

egy lapra téve fel, azt ajánlotta Olgának, hogy szusszantsanak egyet. De gondoskodott róla, hogy közben eladják a lakást, s ily módon elvágja a visszavonulás minden útját. Az igazság pedig az volt, hogy Andrej hatesztendei házasság után sem tudta levetkezni a női test előtt érzett feszélyezettségét. Bizonytalanságát, amely az ifjúkorában átélt, sorozatos szerelmi hajótöréseinek következménye volt, az Olgával való házasi életében jéghideg nyugalommal és az érett férfi nehézkességével palástolta. Mindezt egy nagy hallgatás előzte meg. Enyhén összepréselt ajakkal bólogatott csak, de nem mondta ki a diagnózist. A páciens a székben nyugtalanul fészkelődve várta a verdiktet. Olgának ekképpen képzelte fiatalságot tulajdonított, s már-már maga is hitt benne. Amikor meg Bécsbe került, Irénnel való kalandja csak alátámasztani látszott agyrémeit. Fokról fokra így szabadult meg féltékenységétől, amely Olga viharos fiatalkora miatt gyötörte.

Apja halála után, amikor még csak tízéves volt, az édesanyja ivásnak adta a fejét. Különben könyvelőként dolgozott egy katonai intézményben. Andrej a hétvégeket nagybátyja és nagynénje zvezdarai otthonában töltötte. Amikor vasárnap este hazament, a homoktenger és mocsaras kiöntések közé ékelt újbelgrádi lakásukba, ebbe a típusbútorokkal megtöltött, lehangoló kalitkába, Andrej mindannyiszor ismeretlen szagokat érzett. Egy vasárnap reggelen kilopakodott a zvezdarai ház udvarából, s busszal hazament. A lakásuk ajtaja mögül, mielőtt becsöngetett volna, férfihang szűrődött ki. Sírva rohant le a lépcsőn. Visszament a Zvezdarára (ahol – különben – észre sem vették, hogy eltűnt), elbújt a padláson, elő sem jött egész nap.

Irén volt az első nő életében, akivel a feszélyezettség görcse nélkül szeretkezett. Egy véletlen hozta látogatás mindjárt az ágyban végződött. Első megélt filmkockája volt ez egy elképzelt ifjúkornak. A fehér folt ezentúl valóságos élmény töltötte ki. Az Olga iránti féltékenysége enyhült. Most már Andrejnek is volt múltja.

Amióta kijött Bécsbe, nagy dologtalanságában Olga annyira elveszettnek érezte magát. Az új környezet, a város benyomásai nem rázták föl apátiájából, amelybe napról napra mind mélyebbre süllyedt. Mert minden másképpen festett dolgozószobájának biztonságából ott, a Proletárbrigád utcai szülői házban. Az egyesztendei különélés idején, melyet csupán egy-egy röpke belgrádi vagy bécsi találkozás szakított meg, jövőképek homályos körvonalait Olga az új környezetbe is magával hozta. Az egyetemen való sikertelenség, az, hogy alulmaradt a tanársegédi állásért való versengésben, vakvágányra terelte, oda, ahol kiérdemesült tolató-

mozdonyok köröztek. Az idő dimenziója Joyce *Ulysses* című regényében, ez volt kandidátusi dolgozatának témája, s Olga tudományos munkássága ezzel be is fejeződött. A Központi Könyvtárban vállalva állást átengedte magát az olvasás szenvedélyének.

A tárgykatalógus-osztály alkalmazta, írói világokat hálózva be cédu-lázott. A szárazföld reményében hajózott. Attól, hogy a családi életbe meneküljön, megfosztotta egy méhrendellenesség. A tudat, hogy talán nem lehet gyereke, némileg disszonánssá tette az Andrejjal való viszonyát. A különélés esztendeje jó lesz arra, hogy ki-ki számot vessen magával, s esetleg új életet kezdjen. A negyedik évtized derekán az asszony úgy érezte, nincs sehol, raktárak és katalógusok rabja abban a könyvtárban, ahol dolgozott. A látóhatárt hömpölygő, sűrke esőfelhők takarták. Szakorvosi vizsgálatokra járt, és igyekezett megszabadulni az Andrejjal szemben érzett büntudatától. Nem kételkedett férje szerelmében, de immár képtelen volt nem venni tudomásul, hogy ő egy kedélytelen ember, könyvelő, akár az a szerencsétlen édesanyja, aki májzsugorban halt meg mindössze néhány hónappal megismerkedésük előtt. Abban, hogy mindennap bement dolgozni a Központi Könyvtárba, meg hogy egyre ritkábban járt ki a barátnőivel, még csak nem is derengett semmi, ami változást ígért volna életében.

Az a fontos, hogy nekivágjon az ember, mindegy, hová, mondogatta Pavle bácsi a starnbergi étterem teraszán 1983 nyarán. Közben kitárult előttük a Starnbergi-tó kék tükre, ezt alig egy órával később Pavle vitorlášhajója szeli majd.

Ezeken a partokon minden talpalatnyi földnek története van, magyarázta Pavle ügyesen kezelve a kormánylapátot, hogy beálljon a szélbe.

A legnagyobb bajor biztosítótársaság több világnyelvet beszélő alkalmazottja a hétvégeken szenvedélyes vitorlázó lett. Ezekben az órákban az övé volt mind ez a végtelen térség, az Alpok távoli, havas csúcsai meg a tó zöldellő partjaival és a zöldben megbúvó villáival. Miközben a szél a vitorlát csattogtatta, s nyikorogtak az eresztékek meg a feszítőkötelek, Pavle kezével körbemutatva sorolta a hely- és helységneveket. Ez a kéz volt az, mely átszelte a Mura jeges hullámain 1949 kora tavaszán.

Errefelé percek alatt megváltozik az időjárás, mondta Pavle az Alpok ködös ormait fürkészsze. – Az ott, a fák között, Sissi hercegnő kastélya.

Később megmutatta Olgának a vízbe leszúrt hatalmas keresztet Berg helység közelében, azon a helyen, ahol II. Lajos bajor király a tóba fulladt. Szárnycattogásával megtörve a tó reggeli csöndjét, a bozótból vadliba röppent fel.

Sokféle legenda kering Lajos király különségéről, de a legcsodálatosabbak őfelsége bábui voltak, mondta Pavle. – Korának minden fontos alakját megmintáztatta, vacsorákat rendezett bábuinak, beszélgetett velük, beavatta őket legbizalmasabb titkaiba, repülő masinákról fantáziált . . .

Amikor Olga visszatért Belgrádba, Pavlét ismét olybá vették, mintha nem is volna. Nem beszéltek róla a házban. A papa véleménye szerint Pavle szökése, nemkülönben a Bécsben folytatott kétes életmódja megpecsételte karrierjét. Amikor Pavle meglógott, a papát kihallgatta az Udba. Az édesanya pedig sohasem bocsátott meg fivérének, hogy mellesleg fölmarkolta az aranytallérait is.

Pavle szobáját két évtizeden át a társbérlő, Vasiljević rendőrfelügyelő háromtagú családja bitorolta. Amint a társbérlőktől megszabadultak, a szobába Olga, akkor már gimnazista nagylány költözött be. Elnézte az udvart, a fáskamra tetejét, Pavle erre a tetőre ugrott le a rendőség elől menekülve 1949 egyik áprilisi éjszakáján. Csodával határos módon lépett meg az országból, úgyannyira, hogy amikor egy év múlva Bécsből először adott hírt magáról, Casanovaként írta alá a levelet, mivel úgy tartotta, szökése egy cseppet sem volt kevésbé látványos, mint a híres nőcsábászé annak idején, a velencei Piombi kazamatáiból.

Casanovának sem sikerült megszöknie porkolábjaitól, vélekedett később a papa. – Egész életében ott kószált Velence környékén, még arra is ráállt, hogy az Inkvizíció szolgálatában spionkodjon, csak hogy minél közelebb lehessen szülővárosához. Az időben, míg Triesztben élt, és besúgta barátait, Antonio Pratolininek hívták. Netán Pavle is új nevet vett föl?

Pavléről évekig nem tudtak semmit, s már csak azután, hogy a hatvanas évek közepén Münchenbe költözött, váltottak vele évenként egy-egy levelet. Az emigráns köröktől távol tartva magát élte életét. Sohasem nősült meg. A hetvenes évek folyamán három ízben meglátogatta a nővére, azaz Olga édesanyja, utoljára férjével együtt. 1986 nyarán jött az értesítés, hogy halálos szerencsétlenség áldozata lett. A Starnbergi-tóba fulladt egy nyári viharban. Olga szülei Münchenbe utaztak, hogy átvegyék a szerény örökséget. A családi sírboltban helyezték örök nyugalomra a belgrádi Új temetőben.

Amikor Vasiljević felügyelő és családjának távozása után beköltözhetett Pavle szobájába, Olga, végre, kicsomagolhatta könyveit, amelyek évekig dobozokban álltak a közösen használt előszobában. Sok francia nyelvű akadt közöttük, márpedig Olga meglehetősen gyatrán tudott

franciául. Belelapozott Pavle könyveibe, meg-megállt egy-egy ceruzával megjelölt bekezdésnél, míg aztán a kezébe nem akadt egy majdnem teljes egészében aláhuzigált kötet, bizonyos Adam Binder angolból fordított, különös című könyve: *Az asztapovói állomás utasa*. Első gondolata az volt, hogy egy Tolsztoj-életrajzot tart a kezében, azonban a sorozat jellegéből, amelyben megjelent, a kötés meg annak alapján, hogy sebtében beleolvasott, arra a megállapításra jutott, hogy az Asztapovó szó itt csak mellékes részlet, jól hangzó, ezért címbe kíváncsozó csalétek. S lassan-lassan, szótár segítségével, Olga végigolvasott egy mindenféle típusbesorolásnak fittyet hányó, különös regényt.

Most, a görög étteremből hazafelé tartva azon az első júliusi vasárnapon, Olga megemlítette Andrejnak Binder regényét, anélkül, hogy meg tudta volna magyarázni, mért is jutott eszébe ez a semmiség, és mért pont abban a pillanatban.

Meglehet, azok miatt az ablakok miatt, mondta Andrej, s kezével a Gumpendorfer utca elején álló épületre mutatott. – A te szobád ablakaira emlékeztetnek.

A Pavle szobájáéra, válaszolta Olga. – Így neveztem akkor is, amikor még Vasiljevićék laktak benne.

Andrej szórakozottan bólintott. Enyhe feszültség vett erőt rajta, amikor a Klementinengasse közelébe értek.

Szeretném tudni, milyenek voltak az ablakai Bécsben.

Láttad a Josefstädter utcai házat?

Láttam, felelte Olga. – De hát ki tudja, az épület melyik részében lakott, netán az udvari szárnyépületben? Pavle halálát kezdettől fogva ezzel a regénnyel hoztam összefüggésbe, melynek hőse megszállottja az életből való tökéletes eltűnés gondolatának.

S akkor emlékezetből elmesélte Andrejnak az eltűnéseknek azokat a különféle eseteit, amelyeket Adam Binder sorol fel regényének terjedelmes előszavában, majd rögeszmés hálót szövöget főhőse köré, aki – miután elhagyja Londont – valamiféle rejtélyes gyilkossági ügybe keveredik egy másik városban. Csökönnyösen elutasítja, hogy feladja új, azaz hamis személyazonosságát annak ellenére sem, hogy ebben az esetben őt büntetik meg a gyilkosságért. No, de az igazi gyilkost végül mégis elfogják, a főhőst pedig elmeógyógyintézetben helyezik el, ahol álnevét, kigondolt személyazonosságát megtartva folytatja életét.

Érdekes, mondta Andrej.

Egy apró kis terecskére érve odaálltak az Apolló mozi hirdetővitrinjei elé.

Siessünk haza, javasolta Andrej. – Várnak a jegyzeteim anatómiából.

10.

Hogy az élet két vágányon fut, azon, amelyet való életünknek tekintünk, s azon, amelyet csak vágyálmainkban élünk meg, ezt Olga régtől fogva sejtí, ellenben csak most, hogy Bécsbe került, fedezte fel, mennyire nem lehet előrelátni a megvalósulás pályáját. Ez a gondolat ötlött fel benne egy reggelen, amíg a Mollardgasse utcai lakás ablakánál állva elnézte a villamossíneket, amelyek éppen az épületük sarkán kanyarodnak el, majd a Matrosengasse nevű kis mellékutcán egyenesen végighaladva tartanak a Pannonia Szálló felé, és a végén ráfutnak a Gürtelre.

A Mariahilfer utcai munkálatok miatt a villamos helyett autóbusz közlekedik, őszre pedig, ha Bécs fő üzletutcája alatt megindul a metró, eltűnnek a buszok is. S csak a Mariahilferstrasse környéki mellékutcákban megmaradó, felszedetlen sínek regélnek majd a villamosok koráról.

Az ő élete, tűnődött el azon a reggelen Olga, amióta Bécsbe sodorta a sorsa, a Matrosengasse utcai kísértetsínpáron fut.

Mi előzte meg ezt a reggelt?

Bizonyos föld alatti munkálatok Olga volt hazájában, mely aknamunka során fölszántották az utakat és vasutakat, levegőbe röpítették a hidakat, és egyáltalán az egész életet mellékvágányra terelték.

Mindig van egy kritikus vízállás, amely veszélyezteti a töltést, mondotta Miloš Milić, a városi vízművek mérnöke, egyébként Olga édesapja. – Ez azonban mégsem ok arra, hogy olyan standardokat alkalmazzunk, amelyek eleve elhárítanak a magas vízállásból eredő veszélyeket. Gátakat már az ókori Egyiptomban is építettek, a víz ereje és kiszámíthatatlansága egyszerűen az élet pusztá lázadásá.

Olga szülei nemzedékének külön pechje, hogy egy háború képében, fiatakorukban is meglátogatták őket a nagyvizek, majd öregségük küszöbén még egyszer rájuk zúdultak az újabb háborúval.

Vida mama, Olga édesanyja, különben az egyik belgrádi gimnázium franciatanára, az újságokat böngészve fedezte fel újból a fiatakorából jól ismert formákat. Újfent divatba jöttek a kockafejek és a kerek mondatok.

Még egy kicsit, s társbérliót ültetnek a nyakunkba, dohogott a papa. – Ne félj, majd akad valaki.

Olga csak ránézett arra a falra, amely valaha elválasztotta az ő lakrészüket Vasiljević felügyelő családjától. Ehhez a falhoz kötelezően csak az „ők” névmás tapadhatott. Most, érett asszonykorában, Olga életében felrémlettek az „ők” névmás kísértetei. Az utcákon és tereken duhaj-

kodtak, az ő látomásaik hálózta be az eget. A 90-es évek elején ugyanazok a kísértetek léptek színre, amelyek egyszer már végigdübörögtek Belgrádon a 40-es évek végén. Most, hogy először látta őket munka közben, Olga megértette, hogy „ők” nem testesítenek meg semmiféle politikai kategóriát, hogy ezek bizony se nem kommunisták, se nem fasiszták, se nem monarchisták. Ezután már nevetségesnek találta az ilyen-olyan szövegelést a történelmi igazságtalanságokról meg a szerb kultúra megsemmisítéséről, ami, ugye, az internacionalista kommunista maffia műve. Hányszor, de hányszor hallotta egyik történész kollégájától, akivel együtt dolgozott a Központi Könyvtárban, s aki üres cigarettaszipkát szortyogtatott örökösen a szájában, hogy mi lett volna, ha Tito nem veszi át a hatalmat, ha már Pašić másként irányítja a dolgokat az első világháború végén, s ha a szerbek nem dőlnek be a jugoszlávság eszméjének, és 1918-ban nem teremtenek államot másoknak. Hát még a csuhás angyalok, azok nélkül sem múlhatott el semmi! Olga egész fiatalsága efféle szóbeszéd közepette telt el, de minthogy tovább látott az orránál, el tudott képzelni egy olyan Szerbiát is, amely eszményi körülmények között valósult volna meg. Amikor azonban a 90-es évek elején ismét „ők” bukkantak fel, azok, akik a polgári hagyományokra meg arra a soha meg nem valósult Szerbiára hivatkoztak, Olga észrevette, hogy ezek is éppoly megátalkodottak, zavaros tekintetűek és durva beszédűek. Amidőn pedig még a csuhások is temetőnek festették le a világot fenyegető látomásaikban, Olga ráébredt, hogy mindez csupán az elhanyagolt árvízvédelmi gátak következménye.

A szerbek számára mindig is egy maroknyi párizsi diák szolgált európaiságuk alibijéül, mondogatta Vida mama – különösen, ha ráadásul még tehetségtelen, rossz diákok is, akiknél könnyebb helyen állt, hogy cigarettacsikkal lyukat égessenek a bőrkötéses klasszikusokon, semhogy papírra vessenek egy épkézláb vessort.

Vida mama itt fiatalkori szerelmére, a valamikori belgrádi szürrealistára célt, akinek a szeretője volt, s aki meglett emberként válni akart. S csak Vida szüleinek ügyes manővere akadályozta meg, hogy a belgrádi szürrealista egy új házasság révébe hajózzon.

De hát az „ők” névmást Olga a saját szüleire is vonatkoztathatta. Az öregség kész hajótörés, hajtogatta magában a lányuk mindenféle szokásai láttán, amelyek távollétének öt esztendeje alatt rögződtek meg, úgy, mintha nem öt év, hanem öt évszázad telt volna el. A falak penészesek voltak, áradt belőlük az öregségzag, s a papa reggeli után mindig a tenyerével söpörte le a morzsát a konyhaasztal viaszosvászná-

ról. A rongyok örök életűek lettek, a fürdőszobai csap csöpögött, az öreg csövek pászításából nedves kenderkóc lógott ki. A tárgyak kegyeletessékké váltak.

Olga a különélés egy éve alatt több ízben meglátogatta Andrej nagybátyját a Zvezdarán. Megöregedvén naphosszat a műhelyében szöszmötölt. Megmutatta a padlást, Andrej búvóhelyét.

A nénikéje annyira elkényeztette, hogy még az ebédet is utána vitte a padlásra, mondta a bácsi. – Nagyon elmagányosodott, nem voltak barátnői. Legfeljebb már csak az egyetlen. A húgom nehéz egy természet volt. Nem akart újból férjhez menni. Andrejt a hétvégeken magamhoz vettem, hogy ő egyedül lehessen, és valamelyik férfihoz kösse az életét. Nem ért semmit. Csupa fura kapcsolatai voltak.

Távollétük egy esztendejében Olga többet megtudott Andrejről, mint házasságuk egész öt éve alatt. Szeme előtt feltárult az épület eladdig ismeretlen része a maga titkos átjáróival és árnyas udvaraival.

Amidőn pedig a Mollardgasse 48. alatti háromszobás lakásba csöppent, Olgán átfutott a sejtelem, hogy azt az ugrást a faskamra tetejére, amellyel 1949 egy éjszakáján Pavle bácsi világgá ment, ő is megugrotta. Mert Belgrádban mi vár rá? Csak a könyvtár pora, a morzsák, amelyek eltűnnek a papa reszketeg tenyere nyomán, az édesanyja kérdő tekintete, meg az az elhibázottság, amely a barátnőiből árad.

Olga már kislány korában elsajátította azt a készséget, hogy kigondolt személyekkel népesítse be környezetét, s hogy egy ilyen kísértetvilágban éljen. Ekként építette fel képzeletben Pavle életét is. Pontos képet alkotott magának arról a behatárolt térségről, amelyben Pavle bécsi élete zajlott: a két félhomályos, bár tágas szobáról meg a zajos utcáról, amelyen villamosok siklanak. A fiatalkori fényképekről ismert elmosódó vonások idővel némileg eltorzultak. Mégis, amikor 1983 nyarán a müncheni vasútállomáson először látta meg bácsikáját, Olga meglepődve vette tudomásul, hogy az a makett, amelyet éveken át rakosgatott össze magában, mennyire hasonlít az eredetijéhez. No de mitután két hetet töltött Pavle bácsi schwabingi szűk lakásában, az a mitikus személy, aki átúsztá a Murát, és a háború utáni, feketéző Bécsben él, Olga szemében a biztosítóintézet pedáns irattári tisztviselőjévé szürkült, aki hétvégeken, miként a térességet példázó maketten, a Starnbergi-tavon vitorlázik. S aki itt, a tó nyílt vizén feladja tartózkodását és zárkózottságát. Egyszer tréfaképpen megjegyezte, hogy itt aztán senki sem hallhatja őket. A tóparti kertvendéglő terebélyes fáin alatt Olga megemlítette az Udbát. Pavle elmosolyodott, s azt mondta, nem érintkezik a mieinkkel, s hogy

senkinek sem hisz. Arra a kérdésre pedig, mért nem jön Belgrádba, ha már német útlevele van, Pavle azt felelte, hogy Belgrád az ő szemében víz alatti város, mint amikor a felduzzasztott mesterséges tó ellepi a tájat meg a településeket. Olgát meglepte Pavle megjegyzése, hogy Jugoszlávia hamarosan szétesik, ahhoz hasonlóan, mint a múmiák, amelyek porrá omlanak.

Nemcsak Lajos királyt övezték bábuk, mondta Pavle. – Míg élt, az elnökök is jókora gyűjteményre tett szert belőlük. Nem szeretnék egy ilyen panoptikumban élni.

Majd bécsi éveiről beszélt. Hosszú hónapokig tartó éhezés után nyelvismeretének köszönhetően végre álláshoz jutott: éjszakai portás lett a Venezia Szállóban. Időnként szerencsejátékkal is próbálkozott. Egy kitűnő szerencsejátékosra emlékszik, aki rózsát tenyésztett, s mélyen meg volt győződve róla, hogy szerencsését a rózsakertnek köszönheti.

Egy nagy nyerevény után elhatároztam, hogy más városba és más országba költözöm, mesélte Pavle. – Jártas voltam a biztosítási ügyletekben, így aztán azonnal elfogadtam a Münchenből érkező ajánlatot.

Olga már harmadik hete Bécsben volt, amikor a mérhetetlenség valamiféle láthatatlan, mégis jelenvaló körvonalakat kapott. Amikor egy pillanatra kihajolt az ablakon, és mélyet lélegzett, úgy érezte, teli tüdővel szívja magába a szemben levő házak szilárd homlokzatát is a mögöttük megbúvó lakások atmoszférájával egyetemben.

S mindinkább ott volt vele Pavle is. Olga mélyeket lélegzett, akárcsak azokon a Starnberg-tavi hajókirándulásokon, s eszébe jutott a Pavléval töltött utolsó este, amikor a bácsi kijelentette, nem hiszi, hogy a kombinációk száma végtelen. Amiképpen a nevek, azonképpen a sorsok is ismétlődnek. Mindennek alapja a szám. Ötvenkét lap a kártyában, ötvenkét hét egy évben, dagály és apály. Sok minden előrelátható, különben a biztosítás nem volna jövedelmező üzlet. A dolgok belső rendje gyakoribb, mintsem gondolnánk. Kifürkészni a rendszer titkait – minden szerencsejátékos vágyálma.

S akkor, utolsó müncheni estéjükön, egy olasz étterem kertjében a Marienplatzon, Olga megkérdezte Pavlét, hogy mért nem nősült soha. Hisz már túl van az ötvenen.

Bécsben volt szeretőm, egy nálam tíz évvel idősebb, férjes asszony, a férje vak volt. Így került haza a háborúból, s az asszony nem akarta elhagyni. Lányuk volt. Az asszony évekig járt a Josefstädter utcai lakásomra. Egyszer a városi parkban sétálva megpillantottam kedvesemet a vak férjével. Kislányuk a tó partján futkározott, és etette a hattyúkat.

A házaspár egy padon ült. Ennek az idillnek a látványa viszolygással és undorral töltött el. Egy fa mögül figyeltem őket. A férjuram nemcsak világtalan volt. Az egyik kézfeje is hiányzott. A nő szerint impotens volt, s a férfi tudta, hogy neki szeretője van. Nincsen ebben semmi különös, mondd majd. Az asszony, mi sem természetesebb, egyszerűen kielégülést keresett. Amikor azonban közöltem vele, hogy elhagyom Bécset, sírva fakadt, s azt mondta, hogy ezt a férje nem tudja majd elviselni. Annyira hozzám szokott.

Olga zavartan nézett rá, értetlenül hallgatta Pavle bácsi történetét.

A kaszinóban fölvettem a férj éveinek számát. Ötvennégy éves volt akkor. És nyertem.

Pavle hosszan hallgatott, majd így folytatta. – Itt, Münchenben az egyik irodai kollégám fertőzött meg a vitorlázással. Amikor csak megmarkolom a kormánylapát rúdját, mindig az a kézcsont jut eszembe, amely annak a szerencsétlennek a kabátujjából leskelődött. Elhatároztam, hogy többé nem ártom magam mások életébe. Ha olyan idős volnék, mint te, tengerész lennék. Képzeld el, ahogyan hajnalonként a távoli Fülöp-szigetek, Új-Zéland, Brazília új meg új kikötőibe hajózol be. A szállodák akár a kikötők, a sorsok is így hajóznak be az egyhangú szobákba. Futóvendégek élete suhan el melletted érintésnyi időre, legfeljebb a nyomaik rakódnak le a hotelszobákban.

Az étteremből kilépve Pavle indítványozta, hogy térjenek be egy éjjeli mulatóba. – Majd alszol a repülőben, mondta, s Olgával nekivágott a néptelen utcáknak.

Olga előérezte, hogy talán most, most jött el az a pillanat, amikor megfejtethi Pavle bácsi életének titkát. Amikor hajnal felé immár a harmadik mulatóba nyitottak be, Pavle részeg volt, ámde olyan könnyedén mozgott, mintha a Starnbergi-tavon vitorlázna. Olga terveiről beszélgettek. A húgocska elmondta, hogy Joyce-ról írja kandidátusi dolgozatát.

Joyce, hangoztatta jelentőségteljesen Pavle. – Egyszer én is Joyce voltam.

S Olga előtt ekkor tárult fel Pavle múltja. Az ő nagybátyja, annak idején, dzsigoló volt. Mert a háború utáni Bécsben a Venezia Szálló fogadóportásának munkaköréhez az is hozzátartozott, hogy szerelmi szolgálatokat nyújtson e különös bordélyház klienseinek. Az idős hölgyeknek pedig igazán perverz szeszélyeik voltak. Fiatalkorukban megélt jeleneteket elevenítettek fel olyan illuzionista előadások formájában,

amelyekben a szolgáltató bizonyos alakokat személyesített meg kinek-kinek a kívánsága szerint.

Akárcsak az igazi színházban, Pavle új meg új szerepet alakított. Tenyere végigsiklott a ráncos bőrön, füle megtelt a nekitüzesedett vénség sípoló sóhajtozásával. Egyszer tengernagyi egyenruhába bújt, és pipából pöfékelt. A hotelszobán eláradt az illat, amely Pavle kliensnőjét a hajdani kedves jelenlétére emlékeztette. Máskor pedig egy karcsú és jól konzerválódott, bár éppoly élemedett hölgy kedvéért borzas pakombartja helyett bajuszkát ragasztott. A hölgy „professzornak” szólította. Elragadtatott perceiben olaszra váltott át, amiből ő alig-alig értett valamit. Máskor meg, bizalmasan, csak „Jim”-nek hívta.

A fényes villamosínek a Matrosengassén egy szakaszukon vakítóan verték vissza a napfényt Olga ablaka felé. Az asszony fölrezzent gondolataiból, és kiúszott Pavle szobájának kontúrjaiból, de nem a maga belgrádi menedékhelyéből a szülői házban, hanem egy különben neki ismeretlen térségből a Josefstädter utcában, valahol Bécsben, a negyvenes évek végén. Érezte, ahogyan e kora reggeli órákban valósággal vibrál benne a magány.

S akkor a csendben, valahonnan a zárt udvar túlsó oldala felől a szomszédság nyitott ablakain keresztül felhangzott egy Verdi-ária. Dmitrij, a taskenti orosz fogott hozzá reggeli gyakorlásához. Erőtéljes, tisztán csengő baritonja egzotikus tájak képzetét keltette Olgában. Úgy érezte, hogy ez a hang a messzi Taskentben növekedett erőből sarjadt, és hogy mindannyiszor, amikor a maga erőteljességében, gejzirként tör elő a mellkas mélyéből, a taskenti orosz olyankor nincs is Bécsben, hanem valahol Ázsia irdatlan térein bolyong, ahol Bécs neve, akárhogyan ejtik is, semmivel sem jelent többet valamely reptília vagy alpesi tájjellegű növény latin elnevezésénél.

Az áriát hallgatva Olga gondolatban bejárta Dmitrij élete útját, azt az utat, amely a földgolyó másik felére vezeti őt. Amikor pedig a népes operakórusban tülekedve a közönség elé áll, hangszálai a gyermekkor képeit varázsolják elő: a taskenti rétek pókhálószerű virágait, a nyikorgó kaput, egy öreg asszony százáncú homlokát a fekete fejkendő szegélye alatt, a fakanállal kiporcíozott tarhószelvényeket, a hosszú délutánokat a zeneiskola rozzant épületében.

A reggeli szorongás úgy nyiladozott, akár a száraz babhüvely, s láttatta az érett termést. Olga, meg-megérintve a bútordarabokat fel-alá járt a lakásban. A könyvespolc előtt megállt, s izgalomtól elfúlva vette kezébe a finom, fehér vonalakkal behálózott szürke kavicsot, azt, amely az egyik

portorozi strand sekélyéből került elő, amikor valamely parti sziklarögön ülve a virágzó tenger piszkos, zöldesszürke habjai fölött merengett.

Dél felé járt az idő, amikor kilépett a lakásból, s a lépcsőházban Natasával, Dmitrij és Katarina nyolcesztendőös lánykájával találkozott. Elmenőben megsimogatta a kislány haját. A második emeleti lakás ajtaján ott ragyogott a „Huber” névtábla.

A Matrosengasse házsora mentén a sovány déli árnyék elolvadt a nyári verőfényben. Olga a Gürtelen leereszkedett a Gumpendorfer utcáig, s ott a villamosra várakozva a sok egyhangú homlokzat között a cikornyás, pszeudobarokk épületen pihentette tekintetét. A 18-as villamossal a Déli pályaudvarra indult. Az ablakon túl egymás után maradtak el a Gürtel épületei. Mielőtt a föld alá futott volna, a villamos megállt a villanyrendőrnél. Olga a sarkon megpillantotta a Haydn Gyógyszertárat.

A föld alatti pálya kék neoncsövei bábszínházi rivaldafényre emlékeztettek. A Südtiroler Platz állomáson a villanyfény az üvegtetőn beszűrődő nappali fényvel keveredett. Az égbolt négyzögei, akár a sakktáblán.

Olga a Südbahnhofon kiszállt, majd sétát tett a félig üres csarnokban. Az egyik büfé előtt egy csoport rosszul öltözött ember állt. Borotvátalanok voltak, és kapatosak a sörtől. Hallotta, hogy az anyanyelvén beszélnek. Szerencsétlen emberek a népek előszobájából.

Amikor beszállt a D vonalon közlekedő villamosba, újból elővette a szorongás. A jármű csilingelve robogott le a Prinz Eugen utca meredélyén egészen a Schwarzenbergerplatzig, aztán végig a Ringen a Művészettörténeti és a Természettudományi Múzeum impozáns épületkockái, a Parlament, a városháza, a Burgtheater előtt, majd a vége-hossza nincs Porzellangassén. Valamikor régen itt talán porcelánműves manufaktúrák voltak, futott át a gondolat Olgán.

Bécs történelmét mélyre hatoló vertikálisok hordozták, a történelem ott van minden helynévben. Ebben a városban mindent pedánsan könyveltek, elraktároztak és tartósan megőriztek. Forradalmak és háborúk jöttek-mentek, de az utcanevek nem változtak.

A Ferenc József állomásnál a villamos átgördült a XIX. kerületbe. Olga a beethovengangi végállomáson leszállt, rövid sétát tett a villamosfordító melletti parkban, szippantott a külvárosi illatokból, majd mindezek után a 6-os metróval, amely a Gürtel épületei második és harmadik emeletének magasságában húzódó korridorban lebeg, vizszatért a Westbahnhofra.

Valahol a Thaliastrasse közelében Olga megpillantott egy házat, melynek oldalfalára a ház belső berendezésének egypár motívumát festették.

A falfestő a hétköznapi élet néhány jelenetét ábrázolta. Egy fiatal nő zuhanyozott, egy kecskeszakállas férfi újságot olvasott, egy kulisszaablakban pedig madárkalitka díszelgett madár nélkül. A tetőn sárga léggömbbel a kezében kéményseprő állt.

S miközben Olga a 6-os metrón utazva a Nyugati pályaudvar felé haladt, egy Mariahilfer utcai, negyedik emeleti rendelőben Andrej egy nőpáciensének fogínyét hidrogénezte, fogkövet tisztított, és acélszondájával egy tömés tartósságát ellenőrizte. Maga mellett érezte Irén lélegzetét, valahonnan, a láthatatlan rekeszből pedig a kis Ján figyelte némán. Irén minden mozdulatára megsussant a tiszta, fehér vászon. Andrej egy pillanatra felidézte felesége meztelen testét, az asszony telt combjait és feszes hasát. Érezte, ahogyan alteste felől érkeve elárad benne a vágy.

Ugyanez idő tájt csupán öt állomással odább a 3-as számú metrón éppen egy részleges műfogsort helyezve fel, Tóth Tibor hajolt páciense fölé, és arra az ismeretlen személyre gondolt, akit a taskenti orosz látott a kártyában. Még ma este javasolni fogja Ritának, hogy ismét hívják meg vacsorára Olgát meg Andrejt.

No és Rita? Nem csinált titkot belőle, hogy el van ragadtatva Andrej feleségétől, álmatag arcától és bársonyos hangjától. Indítványozta, hogy Olga iratkozzon be a Juden Platz-i német iskolába, ahol egyik barátnője tanított.

Rita jelmeztervezőként dolgozott a Burgban, s ismeretségük első estéjén azon frissiben megmutatta Olgának gazdag szakkönyvtárát, a színpad- és jelmeztervezőknek készülő szaklapokat.

Olga sokáig lapozta a kalapok enciklopédiáját.

Még magasan állt a nap Bécs egén, amikor Andrej hazaérkezett, és könnyűszerrel előcsalogatta délutáni felbuzdulását.

Merre suhantunk ma a repülőszőnyegen? – kérdezte Andrej.

Olga kidugta fejét a konyhából.

Ma villamosoztunk, válaszolta rejtélyesen mosolyogva.

Honnan ama porszemek a kegyed szempilláin? – érdeklődött Andrej, és hevesen átkarolta az asszony derekát.

Ne most, háritotta el Olga – kihűl a vacsoránk.

Én is kihűlök, mondta Andrej, és erőteljesen a nappali szobában álló rekamié felé vonta feleségét.

Akár a repülőszőnyegen, sepegte Olga.

Teste minden mozdulata nyomán Andrej érezte, miként vetkezi le szorongásának egy-egy rétegét, a hosszúra nyúlt munkanap lerakódásait.

Másfél éves bécsi tartózkodás után be kellett látnia, hogy lehetőségei korlátozottak, nemigen van választása. A tény, hogy ő szerb, léptenyomon a nyers valóságra emlékeztette. Azt a Belgrádot pedig, amelyben felcseperedett, elnyelték a boszniai háború lángnyelvei, amelyek estéről estére ott villóztak a képernyőkön világszerte. A hadviselő felek, akik a várost mindig is feszélyező fűzőként élték meg, betolakodnak az ő életébe is, és félő, hogy ott évekre lehorgonyoznak.

Egy bolgár kollégája, akivel gyakran találkozott a kávéházban, az tudta ilyenkor felderíteni. – Tezsvér, bratkó, kivétel nélkül minden népnek volt egy henteslegény korszaka, mondogatta az újságokat lapozgatva.

S Andrej máris nyomakodott Olga testébe, a nyakát, finom cimpájú, jól megtermett orrát csókolgatta. A szenvedély hevében így olvadtak le a megaláztatás kérégei.

A bekapcsolt tévékészülék az esti hírek bejelentőzenéjével riasztott a szoba sarkából. A szerbek még egy súlyos támadása Szarajevó ellen. Egymásba omolva kerestek menedéket a szavak előtt, amelyek vaksi denevéreként röpdöstek a térben. Egyszerre élveztek el.

Amikor pedig Olga felkelt, fürgeségében Andrej újból felfedezte azokat a mozdulatokat, amelyek a ruha alatt is telt idomokat sejtetnek, ugyanúgy, mint amikor először pillantotta meg őt belgrádi rendelőjében.

Többet kellene barátokoznunk, mondta Andrej a vacsoránál. – Itt, Bécsben egész kolónia belgrádi él. Vannak pácienseim, akik szeretnének veled megismerkedni.

Jövő héttől kezdve tanfolyamra járok, felelte Olga. – Az unatkozó belgrádi háziasszonyok meg nem érdekelnek. Vagy úgy gondolod, hogy itt is Belgrádot kell csinálnunk?

Nem vagy jó hangulatban, jegyezte meg Andrej.

Semmi különös, egyszerűen képtelen vagyok kievickélni ebből a köztes állapotból. Úgy érzem magam, mint a növény, amelyet cserépbe ültettek át.

Andrej hallgatott.

Belgrádnak nem mondhatunk búcsút csak úgy. Ha egyszer tekintélyes fogász lesz valamelyik előkelő bécsi kerületben, városunk árnyéka akkor is elkísér majd bennünket, mert túlságosan öregem hagytuk el Belgrádot.

Té fiatal vagy, neked nem késő.

Évtizedekig éljük majd az öregek életét, akár a tősgyökeres osztrákok. Rita mondta, hogy az osztrák sohasem fiatal, már öregem is születik.

Elegem van ezekből a bécsi, kényeskedő lipicaiakból, akik mindent leegyszerűsítenek.

A lipicaiakat is jobban szeretem, mint a szamarakat, jegyezte meg Olga. – A lipicaiaktól meg is lehet tanulni valamit.

Megtanulni? Mit?

Hát például, kezdetnek, hogy a hibából hogyan kell erényt csinálni.

Az efféle tudomány nem érdekel.

Ellenkezőleg, hiszen te ezt olyan jól csinálsz.

A nyári est melege elbódította őket, akárcsak a bor, amelyet kortyolgattak. Tíz után Andrej lefeküdt. Panaszkodott, hogy nagyon fáradt. Olga olvasott egy ideig, majd cigarettára gyújtott, és odaállt az ablakba. A Westend Szálló bejárata előtt egy taxi motorja járt, az volt az egyetlen nesz az éjszakában.

BORBÉLY János fordítása

(Folytatjuk)

